

DEZVOLTAREA REFLECȚIEI PEDAGOGICE LA CADRELE DIDACTICE – NIVELUL PRIMAR DE ÎNVĂȚĂMÂNT

SARANCIUC-GORDEA Liliana,

doctor, conferențiar universitar,

UPS „I. Creangă” din Chișinău, Catedra Pedagogia Învățământului Primar,

ORCID: 0000-0001-6815-782X, e-mail: gordea.liliana@upsc.md

LUPAȘCU-CONSTANTIN Mariana,

Gimnaziul „Valentin Slobozenco”, s. Micăuți, r. Strășeni,

ORCID: 0000-0003-2455-1248, e-mail: constantinmarina40@gmail.com

Rezumat. *Articolul dat elucidează unele aspecte științifice, normative și aplicative în vizorul dezvoltării reflecției pedagogice la cadrele didactice - nivelul primar de învățământ.*

Cuvinte-cheie: *reflecție personală, reflecție pedagogică, practică reflectivă, învățător reflectiv, abilități reflective.*

Abstract. *The given article elucidates some scientific, normative and applied aspects in view of the development of pedagogical reflection among teachers - the primary level of education.*

Keywords: *personal reflection, pedagogical reflection, reflective practice, reflective teacher, reflective skills.*

Actualele *Standarde de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general* (2018) [1, p. 7] la domeniul de competență 3. „Procesul educațional”, standardul „Cadrul didactic asigură realizarea procesului educațional de calitate” includ *indicatorul profesional de competențe* „3.5. Evaluează și oferă conexiuni inverse în vederea sporirii performanțelor”. Aceste rigori normative se raportează la domeniul 3. „Procesul de predare-învățare-evaluare”, standardul 3. „Cadrul didactic asigură implementarea unui proces de predare-învățare-evaluare centrat pe cel care învață, în vederea asigurării succesului școlar al fiecărui elev”, indicatorul 3.4. „Gestionează eficient procesul educațional la clasă” *solicitând cadrului didactic niveluri de competențe profesionale* (3.4.2.) „Facilitează învățarea, prin prezentarea conexiunilor dintre fapte, fenomene, concepte etc.” (Extinde învățarea conceptelor/ unităților de conținut prin dezvoltarea la elevi a deprinderii de interogare multiprocesuală și analiză multiaspectuală a conceptelor, obiectelor, fenomenelor, faptelor etc.) al actualului „Cadrul de referință al standardelor profesionale ale cadrelor didactice din învățământul primar, gimnazial și liceal” [2, pp. 17-18].

Aceste rigorii normative și legislative impun cadrului didactic un nivel de pregătire în cheia pedagogiei interactive (M. Bocoș, A. Lalanne, A. Bexoeva, I. Cerghit etc.) - spirit critic, activ și creative, pentru realizarea unui „laborator de verificare și validare a eficienței diverselor metode și procedee” în mediul educațional al școlii/clasei de elevi trecute prin filtrul *reflecției personale* și adaptate la situațiile concrete de instruire, orientând cadrul didactic spre introspecție, autosinteză a rezultatelor activității profesionale, dar și spre o analiză a comportamentului propriu, a interacțiunilor interpersonale, precum și spre remedierea corelației obiectelor și fenomenelor educabilității” [apud, 3, pp. 18-19].

Astfel, *reflecția personală*, de rând cu dinamismul, improvizația pedagogică, deschiderea la schimbare, flexibilitatea în activitate și intuiția subscriu *calitățile profesionale ale cadrului didactic* în pedagogia postmodernă, unde *reflecția pedagogică* devine o necesitate, din considerentul că fără a reflecta, învățătorul nu va fi capabil să analizeze care sunt punctele forte, dar și punctele slabe ale procesului educațional.

Calitatea de reflecție pedagogică a cadrului didactic se raportează la țintă, procesul de învățământ postmodern, care urmărește formarea unor elevi, care să dispună de competențe de comunicare, cognitive și metacognitive, emoționale, interculturale, investigative, digitale, civice și la înțelegerea eficientizării activității didactice, focalizată:

- pe conceptul de *practică reflectivă* (P. Clarke, L. Finlay, J. Jay, K. Johnson, A. Pollard, J. Gougoulis, E. Tompkins etc.);

- pe delimitarea unor etape ale acestui demers;

- pe identificarea unor metode și instrumente specifice practicii reflective (jurnalele de reflecție, înregistrările video și audio ale lecțiilor, feed-back-ul etc.);

- pe conturarea unui posibil model de personalitate al profesorului reflectiv, ce își subsumează mai multe dimensiuni profesionale: cunoașterea de sine, cunoașterea elevilor, cunoașterea organizației școlare, cunoașterea curriculum-ului, cunoștințe în domeniul pedagogic [apud, 4, pp. 93-94].

O notă deosebită a *practicii reflective* a cadrului didactic se prefigurează la nivelul primar de învățământ din Republica Moldova prin sistemul de competențe-cheie transversale/transdisciplinare cu accentul pe una, dintre cele zece competențe-cheie, cea de *învățare/ de a învăța să înveți*. Competența-cheie dată, conform Recomandării Parlamentului și a Consiliului European constă în obținerea, procesarea și asimilarea de noi cunoștințe și capacități/ deprinderi, dar și căutarea, și utilizarea îndrumării/ consilierii:

- reprezintă abilitatea elevului de a se implica și de a persevera în învățare, de a organiza propria învățare, gestionând eficient timpul și informația, atât individual, cât și în grup;

- include abilitatea elevului de conștientizare a procesului și a nevoilor individuale de învățare, de identificare a oportunităților existente și abilitatea de a depăși obstacolele care pot apărea, în scopul realizării unei învățări de succes [apud, 5, p. 553].

Astfel, în contextul preocupărilor învățătorului de a asigura calitatea procesului educațional, se plasează angajarea lui într-o *practică reflectivă autentică*, bazată pe valorificare a tuturor competențelor profesionale și transversale cu efecte pozitive atât în planul procesului de predare-învățare-evaluare, câtși în cel al dezvoltării profesionale și personale continue. În sensul dat, practica reflectivă devine o identitate profesională a învățătorului integrată organic în arhiva competențelor și a propriilor practice educaționale, devine o preocupare ce presupune și relevarea profilului înnoit al acestuia, privit ca *învățător reflectiv* [6, p. 192].

Capacitatea de reflecție a elevului mic se include în esența și structura competenței de a învăța să înveți, presupune exprimarea în cuvinte proprii a ceea ce elevul înțelege sau nu înțelege, a ceea ce a învățat sau încă nu a învățat, expunerea asupra factorilor reușitei și a cauzelor nereușitei, proiectarea soluții de prevenire și combatere a acestor din urmă etc. De aceea, *reflecția* poate fi și trebuie realizată la orice etapă a lecției, așa încât aceasta să vizeze nu doar fixarea rezultatelor activității, dar și compararea procedeelelor și metodelor de acțiune personală cu cele ale colegilor [5, p. 553].

În sensul dat, învățătorul (H. Siebert, I. Maniuc, E. Joiță, I. Cerghit, M. Bocoș etc.) trebuie:

- să regândească și să modifice experiența sa de predare-învățare-evaluare ca activitate educațională complexă, atât ca conținut cât și dinamică ca proces, iar problema dezvoltării *abilității reflective a cadrului didactic* devine una din cele mai relevante în sistemul de educație autohton;

- să înțeleagă că îmbunătățirea continuă acalității procesului educațional implică, în primul rând, reflecția asupra acestuia;

- să reclame în demersul educațional practica reflectivă prin instrumentare cu un set de cunoștințe și abilități necesare pentru acest demers.

Din perspectivele abordate anterior, se constată că la nivel European îmbunătățirea calității formării profesorilor este o prioritate a Comisiei Europene, plasând *practica reflexivă* ca una din aptitudinile de bază în sistemul de competențe profesionale, de rând cu cunoașterea materiei predate, cu atitudinile și aptitudinile de a ajuta elevii să-și pună în valoare întregul potențial personal, identificând nevoile fiecăruia printr-o gamă diversă de strategii [7]. În sensul dat *practica reflexivă și a cercetării* soliciă profesorilor capabilități de (auto)învățare (propriul lor procedeu de învățare), la fel cum îi ajută pe elevi să își asume răspunderea pentru al lor. Aceasta include reflectarea în mod sistematic asupra propriilor practici, precum și cercetarea pedagogică a metodicii predării pe baza examinării reacției elevilor din propria sală de clasă.

Din perspectiva abordărilor științifice și normative un *model de dezvoltare a abilităților de reflecție pedagogică la cadrele didactice – nivelul primar de învățământ*, în opinia noastră, va vizualiza două paliere:

Palierul teoretic – normativ focalizată pe:

1. Conceptul - reflecție pedagogică (A. Бехоева, I. Rânișoară, Ю. Дударева, И. Семенов, J. Piaget, Л. Вьготский, А. Леонтьев, И. Семёнов, С. Рубинштейн, Ю. Кулюткин, P. Candy, S. Harri-Augstein, L. Thomas, C. Cuceș, M. Bocoș, I. Cerghit etc.).

2. Valențele reflecției pedagogice prin prisma activității didactice funcționale a cadrului didactic (R. Hubert, M. Minder, L. Franțuzan, T. Nagnibeda-Tverdohleb, M. Hadîrcă, N. Vicol etc.).

3. Procesul de dezvoltare a abilității de reflecție a cadrului didactic constructivist - practica reflectivă (M. Bocoș, A. Lalanne, A. Бехоева, I. Cerghit, P. Clarke, L. Finlay, J. Jay, K. Johnson, A. Pollard, J. Gougoulis, E. Tompkins).

Palierul aplicativ focalizată pe:

1. Tipuri de reflecție în plan educațional și în cadrul procesului didactic (P. Mathew, P. Mathew, & Peechattu, A. Hutorskoy, E. Golovchina, S. Focșan-Semionov, S. Bernat, I. Stăncescu, L. Drăghicescu, A. Petrescu, T. Dubineanschi etc.).

2. Instrumente metodologice disponibile practicii reflectivă a cadrului didactic constructivist (M. Debry, V. Pinzi, E. Joiță, O. Dandara, E. Muraru, D. Potolea, M. Calin, I. Botgros, Vl. Guțu, N. Silistraru, S. Marcus, N. Mitrofan, N. Globu etc.):

- Forme: cercurile pedagogice, grupurile de practică reflexivă, lecturile, conferințele, cursurile
- Metode: jurnalul de predare/ jurnalul de reflecție, înregistrările video sau audio ale lecțiilor, feedback-ul elevilor, cercetarea-acțiune.

Traseul formativ-dezvoltativ al modelului, în opinia noastră, se va concepe și racorda la *Planul managerial anual* al instituției de învățământ, la obiectivul 2.2. „Creșterea gradului de profesionalizare a cadrelor didactice și manageriale prin activități de formare continuă pentru asigurarea calității în educație”, la nivelul reuniunilor metodice cu 3 subiecte tematice:

- subiectul nr. 1 – „Reflecție personală – reflecție pedagogică” ;
- subiectul nr. 2 – „Strategii specifice de dezvoltare a abilității cadrului didactic de practică reflectivă”;
- subiectul nr. 3-4 – „Impactul practicii reflectivă a cadrului didactic asupra formării capacității de reflecție la elevi”.

Modalitatea de organizare și desfășurare a reuniunilor metodice în vederea dezvoltării abilităților de reflecție pedagogică la cadrele didactice – nivelul primar de învățământ se va baza pe elementele de structură a modelului de proiectare și învățare ERRE. Iar în cadrul activităților

proiectate și realizate fiecare finalitate de sarcini va fi precedată de feedback. Propunem în continuare unele secvențe aplicative:

La subiectul nr. 2 – „Strategii specifice de dezvoltare a abilității cadrului didactic de practică reflectivă” în EVOCARE se va propune participanților:

- să formeze 2 echipe de lucru în grup;
- să emită judecăți cu referire la specificul abilităților de practică reflectivă a cadrului didactic, în baza sarcinilor de lucru individual realizate acasă și în baza lanțului interpretărilor propus mai jos:

- să compare produsele elaborate de grup cu judecățile științifice detaliate de formator.

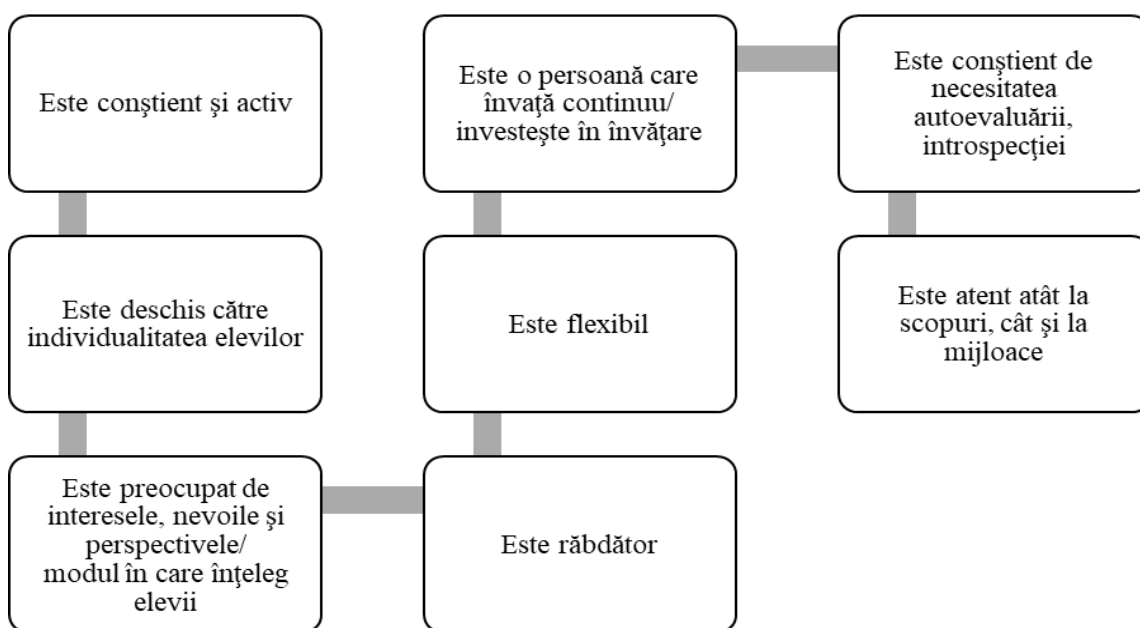

Figura 1. Specificul abilităților de practică reflectivă a cadrului didactic

La finele sarcinii se va oferi următorul *feedback*:

„Actualul proces de învățământ național – nivelul primar de învățământ, urmărește formarea unor elevi care să dispună de competențe școlare (transdisciplinare) circumscrise de *Profilul de formare al absolventului claselor primare* care proiectează idealul educațional pe primul nivel al sistemului de învățământ, structurat în conformitate cu patru attribute generice ale viitorilor cetățeni (persoanele: cu încredere în propriile forțe; deschise pentru învățarea pe parcursul întregii vieți; active, proactive, productive, creative și inovatoare; angajate civic și responsabile) [8, pp. 12-13]. De aceea, în această situație, se solicită învățători care pot forma astfel de elevi și dincolo de pregătirea inițială și continuă pentru profesia didactică, învățătorii trebuie să înțeleagă că eficientizarea activității didactice implică, în mod necesar, reflecția asupra acesteia”.

În REALIZAREA SENSULUI:

- se va solicita participanților să lectureze caracteristicile fundamentale ale practicii reflectivă, propuse de formator;

- se va solicita participanților, în mod individual, pe baza caracteristicilor fundamentale ale practicii reflectivă abordate anterior în grupurile create la etapa reuniunii 2 *Evocare*, să contabilizeze, beneficiile și provocările acestei practice pentru activitatea educațională a învățătorului:

- se va oferi feedback-ul corespunzător la finalul sarcinii: „Practica reflectivă a cadrului didactic reprezintă o analiză conștientă, profundă, asumată, responsabilă a activității didactice, pe parcursul și la finalul acesteia, urmată de adoptarea unor decizii informate în ceea ce privește controlul și reglarea ei, pe direcția realizării obiectivelor educaționale propuse. Pentru a deveni practicant reflectiv, profesorul trebuie să se angajeze într-un demers etapizat și să utilizeze metode și instrumente specifice”.

- se vor stabili strategiile de practică reflectivă pe care le poate aborda fiecare învățător cu modalitățile valide de valorificare, expus mai jos:

Tabelul 1. Strategii de practică reflectivă

<i>Forme:</i> cercurile pedagogice, grupurile de practică reflexivă, lecturile, conferințele, cursurile	<i>Metode:</i> jurnalul de predare/ jurnalul de reflecție, înregistrările video sau audio ale lecțiilor, feedback-ul elevilor, cercetarea-acțiune
---	---

- se va solicita participanților, să recunoască formele și metodele de practică reflectivă pe care le-a abordat în mediul școlii și la nivel personal în clasa de elevi, în baza conținutului informațional, din Tabelul 1.

În REFLECȚIE se va solicita participanților:

- să păstreze echipele de lucru în grup;

- să răspundă la întrebarea „La ce poate fi util învățătorului jurnalul de reflecție?”, dezvoltând spațiile organizatorului de mai jos:

Documentează: _____

Păstrează adunate în același loc: _____

Este o sursă de inspirație pentru: _____

- să compare produsul de grup elaborat cu cel științific propus: „ *La ce poate fi util învățătorului jurnalul de reflecție?*”:

▪ Documentează evoluția profesională;

▪Păstrează adunate în același loc exemple utile pentru ședințe cu părinții (comportamente concrete ale elevilor), teme deosebite realizate de elevi, idei pe care le puteți prezenta la întâlniri profesionale, idei pe care le puteți utiliza când pregătiți o prezentare la o conferință sau un articol pentru o publicație;

▪Este o sursă de inspirație pentru lucruri de făcut mai bine în clasă.”;

- să generalizeze, prin cuvinte proprii, despre conceptul „jurnal reflexiv”.

Bibliografie:

1. Standarde de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general. Chișinău: MECC, 2018. [citat 02.09.2022] Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/standarde_de_competenta_profesionala_ale_cadrelor_didactice_din_invatamantul_general.pdf
2. GREMALSCHI, A. (resp.), Modernizarea și eficientizarea învățământului general: Studii de politici educaționale / Inst. de Politici Publice. Chișinău: Tipogr. «Lexon Prim», 2016. ISBN 978-9975-4072-5-0. [citat 02.09.2022] Disponibil: https://ipp.md/old/public/files/Publicatii/Studiu_Modernizarea_Invatamantului_General.pdf
3. OBOROCEANU, V., Oportunitățile pedagogiei interactive în formarea profesională a cadrelor didactice. În: Repozitoriul digital UPS „Ion Creangă” din Chișinău. [citat 02.09.2022] Disponibil: http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/396/16_24_Oportunitatile%20pedagogiei%20interactive%20in%20formarea%20profesionala%20a%20cadrelor%20didactice.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. STĂNCESCU, I., DRĂGHICESCU, L., PETRESCU, A., Practica reflectivă a profesorului. În: Revista de Pedagogie, 2018 (1), 93 – 109. [citat 02.09.2022] Disponibil: https://www.academia.edu/37143272/THE_REFLECTIVE_PRACTICE_OF_THE_TEACHER_WHY_IT_IS_NEEDED_PRACTICA_REFLECTIV%C4%82_A_PROFESORULUI_O_NECESITATE
1. DUBINEANSCHI, T., Abordări ale activității de reflecție în procesul didactic la treapta primară de învățământ. În: Materialele Conferinței științifice Internaționale „Școala modernă: provocări și oportunități”. [citat 02.09.2022] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/553-556.pdf
2. SCORBA, D., Istoria pedagogiei – nucleu axiologic al programelor de profesionalizare a cadrelor didactice. În: Materialele Conferinței științifice Internaționale „Școala modernă: provocări și oportunități”. [citat 02.09.2022] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/192-196_5.pdf

3. Îmbunătățirea calității formării profesorilor- Comunicarea [COM(2007) 392 final]. Uniunea Europeană (UE), 2016. [citată 02.09.2022] Disponibil: http://publications.europa.eu/resource/ellar/4aabe8cc-b03a-42a0-a793-e54b28810053.0014.02/DOC_4
3. Curriculum Național. Învățământul primar. Chișinău: MECC, 2018. [citată 02.09.2022] Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_primare_site.pdf

CZU: 37.013.42/.43:373.3

DOI: 10.46727/c.v2.1-2-10-2022.p141-147

REALIZAREA EDUCAȚIEI INTERCULTURALE PRIN ACTIVITĂȚI INTEGRATE ÎN TREAPTA PRIMARĂ

SECRIERU Angela,

învățătoare, grad didactic I, Master în Științe ale Educației,

IP Liceul Teoretic „Ion Pelivan”, s.Răzeni, r-nul Ialoveni,

ORCID: 0000-0001-6822-5167, e-mail: angella.secrieru@gmail.com

Rezumat. În articol este abordată problema integrării disciplinelor studiate în treapta primară, accentul fiind pus pe legătura dintre Limba și literatură română. Educație moral - spirituală, Educație plastică, Educație muzicală și Dezvoltare personală. Sunt identificate, analizate avantajele lecțiilor integrate, formarea competenței transversale în care se încadrează interculturalitatea.

Cuvinte-cheie: educație interculturală, integrare, legături interdisciplinare, lecții integrate.

Abstract. In the article, the problem of integrating the subjects studied in the primary level is addressed, the emphasis being on the connection between the Romanian language and literature. Moral-spiritual education, plastic education, musical education and personal development. The advantages of integrated lessons, the formation of transversal competence in which interculturality is included, are identified and analyzed.

Key words: intercultural education, integration, interdisciplinary links, integrated lessons

Educația interculturală corespunde celui de-al treilea stâlp al educației: *deprinderea de a trăi împreună cu ceilalți*. Comisia Internațională pentru educația secolului XXI pune accentul pe această componentă a educației, ca fiind una vitală în dezvoltarea unei societăți armonioase. Acest stâlp se referă la *deprinderea de a trăi împreună cu ceilalți, „prin dezvoltarea cunoașterii celuilalt, a istoriei sale, a tradițiilor și a spiritualității sale”*.

În general, educația interculturală reprezintă un concept la îndemâna tuturor, susține T. Cozma: cadrele didactice, părinții, chiar cei care sunt confrunțați pentru întâia oară cu acest termen,